

**PROPOSTA DE COLABORACIÓN ENTRE ADEAC/FEE E
UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS
NO MARCO DO PROGRAMA INTERNACIONAL
GREEN CAMPUS**

As Universidades, na súa calidade de centros de investigación, de ensinanza e de formación do persoal cualificado do país, deben dar cada vez maior cabida á investigación sobre educación ambiental e á formación de expertos en educación formal e non formal.

Conferencia de Tbilisi, Informe Final, 1977.

ºActualizado a: 30/06/2020¹

¹ Actualización pola UDC coa conformidade de ADEAC coo operador español para EcoCampus. Pode conter algunha diferenza coa versión FEE en inglés.

I. ANTECEDENTES

O programa **Green Campus** é unha iniciativa da **Foundation for Environmental Education (FEE)** en colaboración con varias universidades europeas para **potenciar os valores de Educación Ambiental no ámbito universitario**. Trátase de establecer metodoloxías comúns que fagan “normal” a asunción de responsabilidades dese importante sector educativo, tanto nas actividades rutineiras (~~xestión ambiental dos campus, actividades de extensión cultural ecolóxica, etc.~~) como noutras que convertan a etapa de formación universitaria nun proceso de concienciación do corpo discente e académico.

En Europa máis de 340 universidades, entre elas a Universidade de Cork e o Trinity College de Dublín en Irlanda ou a Escola Superior de Tecnoloxía da Saúde de Lisboa, **participan desde 2007 no programa**. En total son 8928 centros universitarios inscritas no programa en 14 países: Irlanda, ~~5 en Portugal~~, ~~4 en Letonia~~, ~~3 en Islandia~~, ~~Serbia~~, ~~Eslovenia~~, ~~Dinamarca~~, ~~Croacia~~, ~~Rusia~~, ~~Bermudas~~, ~~Malasia~~, ~~Singapur~~, ~~Uganda~~ e ~~por el momento 2 en España~~. ~~Previsiblemente, el programa se extenderá a lo largo~~ En concreto, en Galiza participan os cinco centros do campus de ~~este curso a universidades en Croacia, Malta~~ Pontevedra da Universidade de Vigo e ~~Eslovaquia~~ e a maioría dos centros da Universidade de A Coruña. ~~e polo momento 2 en España. Previsiblemente, o programa estenderase ao longo deste curso a universidades en Croacia, Malta e Eslovaquia.~~

A FEE, que agrupa como membros a ONG de ~~645~~ países, **ven creando e desenvolvendo**, desde a súa fundación en 1982, **programas internacionais** como **Bandeira Azul** (Blue Flag); **Xóvenes Reporteiros para o Medioambiente** (YRE); **Bosques na Escola** (LEAF); **Chave Verde** (Green Key) ou **Ecoescolas** (Eco-schools).

No caso de Ecoescolas, creada en 1994, suma xa ~~540.000~~ centros educativos en ~~52-64~~ países, co apoio expreso do PNUMA, a través dun *Memorandum of Understanding* coa FEE. Constitúe, así, a Rede de redes (local, rexional, estatal e global) de centros escolares máis antiga, extensa, recoñecida e con maior capacidade de crecemento a nivel mundial. Así mesmo, conta cunha metodoloxía probada en 7 pasos e un símbolo, en forma de Bandeira Verde, que recoñece a aqueles centros que alcanzan os estándares esixidos.

II. XUSTIFICACIÓN DE MOTIVOS

O éxito mundial de Ecoescolas e a crecente existencia e demandas de alumnos, que chegan á universidade procedentes de Ecoescolas, suscitou en diversos países membros da FEE a **oportunidade de crear un novo Programa, Green Campus, que recolla a filosofía, metodoloxía e experiencia de Ecoescolas, adaptada ás necesidades e problemática específica do ámbito universitario**. Non podemos esquecer que nas universidades encóntrase hoxe a

poboación que en pouco máis de cinco anos ocupará os postos de responsabilidade de xestión do mundo empresarial, da política e dos servizos, de maneira que desde a súa posición poderá decidir o futuro do medio ambiente.

O mundo empresarial resulta, en xeral, máis dinámico que as propias universidades en abordar innovacións na súa xestión e adaptarse ás circunstancias cambiantes de requirimentos da sociedade ou dos mercados. Desde hai anos moitas empresas apostaron por mellorar o seu comportamento medioambiental movidas pola necesidade de “satisfacer” as demandas de clientes e outras partes interesadas. Ecoetiquetas, Normas ISO, etc. serviron de instrumentos de normalización e clarificación desas iniciativas. As universidades, que é onde xorden ideas innovadoras, resultado da súa responsabilidade de investigar e propiciar as innovacións, foron, pola contra, máis lentas en aplicarse a si mesmas esas iniciativas.

No caso de España, **ADEAC, como rama española da FEE, súmase a esta iniciativa pioneira, co obxectivo adicional de recoñecer e sumar os esforzos neste campo de bo número de universidades españolas**, así como de motivar a aquelas que aínda non contan cunha traxectoria en materia de educación para a sustentabilidade. Así, a partir dunha metodoloxía común e de consenso, preténdese compartir instrumentos e experiencia para lograr reducir o impacto ambiental das universidades, a través da participación de toda a comunidade universitaria e da súa contorna económica, ecolóxica e social.

ADEAC é consciente da existencia previa de investigacións e experiencias sobre sustentabilidade no noso ámbito universitario, máis sofisticadas conceptual e/ou metodoloxicamente, que **a proposta inicial de Green Campus**, que implican un elevado número de indicadores, cuxo coñecemento e toma en consideración merécenos notable interese e que pode contribuír a enriquecer dita proposta.

Non obstante, de acordo á nosa experiencia en Ecoescolas, cando o tempo é escaso e os problemas urxentes, esperar a contar con ou a esixir inicialmente a aplicación e/ou cumprimento “do óptimo”, corre o perigo de atrasar máis do desexable o seu inicio ou xeneralización, limitala a aqueles centros con maior conciencia ambiental ou medios técnicos ou humanos ou, non menos importante, transcender e afectar insuficientemente ao conxunto da comunidade social na que a universidade se integra e/ou ao conxunto da sociedade.

III. COINCIDENCIAS E POTENCIAIS SINERXIAS ENTRE ~~CADEP~~ CRUE E GREEN CAMPUS

Green Campus considerou aconsellable, antes de formalizar a súa proposta, cotexar as características converxentes e/ou complementarias entre as metodoloxías e os cuestionarios de avaliación desenvolvidos pola CRUE (Conferencia de Reitores das Universidades españolas) ~~CADEP~~ e por Ecoescolas. Iso, co obxectivo de distinguir entre o mínimo, o desexable e o ideal, entre criterios e niveis obrigatorios e aconsellables que favorezan unha

progresividade esixente, razoable e planificada a medio prazo, tendo presentes, como elementos de traballo e inspiración, as mellores boas prácticas detectadas.

Entre estas características comúns, entendemos que, nin Green Campus nin a Comisión Sectorial CRUE Sostentabilidade (antiga CADEP) ~~CADEP~~ pretendemos establecer e difundir un *ranking* dos mellores cuestionarios de ecoauditoría, metodoloxías de traballo, ou menos aínda, do “top 10” das universidades máis sustentables. Presupomos tamén, que ao que ambos aspiramos, é a pór en valor, estimular e compartir os distintos esforzos, grandes e pequenos, academicamente orixinais e brillantes, ou ben, máis modestos e repetitivos. Tamén, a facilitar o aprender dos éxitos e fracasos propios e alleos e ir mellorando, entre todos, as propostas de partida.

Cremos coincidir tamén en que sociedades e universidades non son insensibles nin insolidarias coa problemática ambiental. Con todo, agradecerían un recoñecemento, proporcionado e a curto prazo dos seus esforzos, unha progresividade e gradación das posibilidades de implicación no proxecto, así como, que os compromisos adquiridos eviten unha duplicidade nos esforzos xa realizados e/ou un emprego intensivo de tempo ou de tarefas burocráticas repetitivas, senón, máis ben, unha facilitación do desenvolvemento da propia actividade persoal ou profesional e unha proxección, mediática e social, adecuada.

Todo iso, non implica renunciar á investigación ou a excelencia teórica, reflectida nos estudos xa realizados ou en marcha e/ou aplicados na práctica nun certo número de universidades. Devanditos avances teóricos supoñen, non só un privilexio senón, sobre todo, unha responsabilidade solidaria co resto dos participantes. Estimular que quen van por diante, cheguen o máis lonxe, rápido e profundo posible, pero utilizando a súa experiencia e coñecementos para que, quen comezan ou non contan co capital humano, económico ou a motivación xeneralizada suficiente, non queden atrás, sen lograr as mínimas melloras xeneralizadas exixibles en todo o ámbito universitario, constitúe un obxectivo final do programa Green Campus, compartido por ADEAC coa CRUEADEP.

IV. OBXETIVOS

Green Campus pretende potenciar a educación para o desenvolvemento sustentable e a xestión e certificación ambiental en Centros Universitarios, congruente en vertical co resto do sistema educativo, en horizontal e en forma de traballo en Rede con outros Green Campus e, de modo transversal, coa súa contorna social, local e global.

Green Campus, ademais, propugna e facilita unha perspectiva internacional global, no ecolóxico, económico e social, non como un “engadido” optativo posterior, senón como un “prenotando” irrenunciable de todo o proceso.

Máis concretamente, os seus obxectivos céntranse en:

a) Aplicar de forma progresiva a adaptación consensuada da metodoloxía de Ecoescolas ao ámbito universitario, ~~xa sexa no seu conxunto ou comezando por determinadas áreas topográficas e/ou temáticas, dentro do campus~~. Iso, tanto na súa dimensión académica e administrativa como, progresivamente, na súa dimensión residencial de aloxamento, restauración, deportiva e cultural.

b) Articular e visualizar, na súa oferta educativa, o compromiso adquirido pola Universidade no seu ideario ou política ambiental, en favor dun desenvolvemento máis sustentable e equitativo ou, no seu caso, estimulando a súa formulación. Iso, comezando por dar exemplo nos seus propios comportamentos corporativos e dando conta dos seus esforzos e logros na súa Memoria de Responsabilidade Social Corporativa.

c) Proporcionar un recoñecemento e valor engadido ao que xa se está facendo, a través dun símbolo, a Bandeira Verde, que constitúe para máis de dez millóns de estudantes no mundo, un estímulo para continuar traballando e mellorando, así como, para constituírse como un exemplo e efecto demostración ante terceiros.

d) Implicar ao conxunto da comunidade universitaria na mellora ambiental do campus ou centro universitario facultade, que participa no programa.

e) Desenvolver un plan de acción específico para cada campus ou centro universitario facultade, a partir dunha metodoloxía común, que facilite a cooperación, converxencia e comparabilidade dos resultados e boas prácticas, non tanto de forma ocasional ou accidental, senón de modo habitual e estruturado.

f) Traballar en Rede con outras universidades, en especial as Green Campus, tanto a nivel nacional como internacional. Nestes sentido centos de universidades crean e aplican excelentes programas en favor da sustentabilidade, que son complementarios, comparables ou converxentes cos de Green Campus. Non poucas delas, agrúpanse en asociacións que se reúnen anualmente, discuten e intercambian experiencias.

O que Green Campus achega como valor engadido, é a posibilidade dunha congruencia e converxencia dos devanditos esforzos cos do resto do sistema educativo, co consecuente achegamento á problemática ecolóxica, económica e social das comunidades nas que a universidade se integra. Ademais e non menos importante, Green Campus ofrece unha metodoloxía probada e unha crecente implantación a nivel mundial, que facilita os intercambios cooperativos, diferenciándose doutras formulacións estendidas neste campo, máis custosos, competitivos e/ou elitistas.

~~g)~~ Por último, nun momento de crise e descenso de alumnos e recursos, que incitan á obtención de vantaxes competitivas temporais, Green Campus pretende achegar unhas vantaxes cooperativas permanentes, así como un novo concepto de calidade

global sustentable e de excelencia, máis transcultural e diferenciado nos seus atributos dun enfoque clásico de calidade total.

V. METODOLOXÍA

O programa propón unha metodoloxía, inspirada na do Programa Ecoescolas da FEE, aínda que adaptada e adaptable de forma personalizada ao ámbito e problemática universitarios, procurando integrar o mellor das experiencias previas locais existentes e que se estrutura no seguintes sete etapas:

ETAPA 1: Comité Ambiental

O primeiro paso consiste en constituír un Comité Ambiental, con representación do alumnado, profesorado, persoal directivo, administrativo, mantemento, etc., podendo contar con representación de responsables municipais ou dalgunha asociación legal, que o propio Comité considere conveniente.

É importante que o comité se insira na estrutura organizativa da universidade, por exemplo, no Consello Universitario. O Presidente deste comité debe ter acceso á toma de decisións sobre a xestión ambiental do campus ou ~~facultade~~ centro. O órgano de goberno debe aprobar a existencia deste comité e comprometerse a adoptar algunhas das accións propostas polo mesmo. É preferible que unha maioría dos membros do comité pertenzan alumnado.

O Comité EcoCampus debe permanecer aberto en todo momento á incorporación de novos membros. Entre as súas responsabilidades principais están a de poñer á disposición da comunidade as actas e rexistros actualizados do seu traballo (eliminando a información desactualizada), asegurar que as opinións de todos os membros da comunidade universitaria son escoitadas e tidas en conta, e fomentar a toma de responsabilidade e iniciativa de acción polo estudiantado.

ETAPA 2: Ecoauditoría

Cada Comité Ambiental coordina a realización dunha análise da situación de partida en materia ambiental do campus ou centro e a súa contorna, mediante un cuestionario de ecoauditoría, proporcionado por ADEAC. Esta auditoría ambiental permite detectar o punto de partida e analizar as necesidades e consecuentes prioridades ambientais, de modo que contribúa á posterior elaboración e posta en práctica dos plans de acción. A d~~De~~evandita análise tamén permitirá a detección de boas prácticas, que xa se estean levando a cabo así como os principais impactos que xera a universidade e consecuentes medidas a adoptar.

Naqueles casos en que o centro realizou xa por outros medios un diagnóstico recente semellante, procúrase validar e/ou complementar, procurando non duplicar esforzos, os datos e/ou conclusións do devandito diagnóstico.

Convén repetir a eco-auditoría cada dous anos (ou tras o proceso de avaliación, no inicio dun novo ciclo), para avaliar as melloras acadadas e identificar mellor as áreas nas que traballar. Como mínimo, e dado que o comité ambiental necesariamente se renovará, débese repetir cada tres ou catro anos de participación no programa, para incorporar a percepción actualizada do comité.

ETAPA 3: Plan de acción

Tras a avaliación dos resultados da auditoría ambiental, o Comité elaborará con periodicidade anual ou bianualmente un Plan de Acción, no que se establezan os obxectivos, a metodoloxía a aplicar, os recursos dispoñibles, as persoas responsables e, no seu caso, unha temporalización, para a posta en práctica de accións e iniciativas, que supoñan unha concienciación e mellora do centro e da súa contorna social, económico e ambiental.

Este plan debería ser coherente coa política de sustentabilidade do centro, que se supón coñecida por toda a comunidade universitaria, ou, se esta aínda non estivese formulada ou difundida, estimular a súa redacción e aplicación. Do mesmo xeito que no caso da auditoría, se existe xa un Plan de Acción previo, que se mostrou eficaz, este debe constituírse como elemento esencial de partida ~~sempre enriquecible~~.

O plan en vigor estará accesible a toda a comunidade na páxina web e nos taboleiros EcoCampus do centro.

~~O programa debe integrarse progresivamente, nos currículos dos distintos departamentos ou cátedras e nalgúns ámbitos de investigación, de forma que se xeren solucións aplicables ás problemáticas ambientais detectadas. Así mesmo, debe procurar estender a súa influencia ao ámbito dos posgraos e da colaboración Universidade-Empresa.~~

~~ETAPA 4: Declaración do compromiso ambiental~~

~~Débese redactar unha Declaración Ambiental, que recolla os compromisos ambientais adquiridos pola Universidade, campus ou facultade participante. No caso de existir unha Política de Sustentabilidade ou un plan de xestión ambiental, a declaración reunirá, a modo de resumo, os elementos que se estean traballando dentro do Programa Green Campus. Este documento debe ser de fácil lectura e estará dispoñible na web e outras instancias da universidade, xunto co contacto do Comité Ambiental.~~

~~É conveniente remitir este documento ás empresas e provedores, que traballan coa universidade implicada no programa, así como a Ecoescolas de secundaria locais, cursos de posgrao, asociacións de antigos alumnos, etc.~~

ETAPA 45: SeguimentoAsesoramento e avaliación continua

É necesario establecer mecanismos de control do grao de cumprimento, ao longo do proceso, dos obxectivos do Plan de Acción definido por cada centro, xa sexan de carácter cuantitativo, mediante análise de obxectivos, como a redución dos consumos, ou ben cualitativos, como o nivel de participación e implicación do alumnado nas diferentes accións. Ir verificando o grao de cumprimento dos obxectivos propostos servirá para motivar aos participantes do programa.

ADEAC procura, en especial en quen inician o proceso, establecer un 'acompañamento' e fomento de intercambios con outros participantes. Serán elementos desta avaliación, na medida do posible: 1) que acompañe a realización do plan (avaliación continua) e que o retro-alimente, 2) que incorpore ao estudantado na súa realización (p.e. mediante voluntariado, ou mediante actividades de ApS), 3) facer uso de indicadores de progreso no desempeño ambiental, 4) comunicarse de forma actualizada e periódica vía web, taboleiro Eco Campus e redes sociais.

ETAPA 56: Vinculación ao currículo

O programa debe integrarse progresivamente, nos currículos dos distintos departamentos, cátedras e ámbitos de investigación, de forma que se xeren solucións aplicables ás problemáticas ambientais detectadas. As titulacións do centro deberán incorporar progresivamente e de forma efectiva as competencias relacionadas coa sustentabilidade, en particular a Competencia transversal nº 7 adoptadas como nova en 2017: "Desenvolver a capacidade de traballar en equipos interdisciplinares ou transdisciplinares, para ofrecer propostas que contribúan a un desenvolvemento sostible ambiental, económico, político e social".

Débase fomentar a redacción de traballos fin de grao, mestrado, teses doutorais e outros traballos en relación coas temáticas de sustentabilidade, que, á súa vez, poidan achegar datos ou boas prácticas para o desenvolvemento de accións de mellora ambiental do propio e doutros centros implicados. O centro, o seu edificio, a comunidade universitaria e o campus poden e deben ser un laboratorio de estudo e investigación moi próximo e axeitado. As vías son múltiples, incluíndo as metodoloxías de aprendizaxe-servizo, entre outras.

Así mesmo, é importante que todas as áreas de docencia e investigación coñezan o programa e incorporen a sustentabilidade como elemento transversal nos seus temarios. Non debemos esquecer que a Universidade ten a función primordial de formar a futuros profesionais, que ocuparán postos de responsabilidade en administracións e empresas. Por iso é necesaria a toma de conciencia do alumnado nas cuestións da sustentabilidade.

Con formato: Fuente: Color de fuente: Automático, Gallego, Borde: : (Sin borde)

Chamamos a atención sobre os posibles vínculos entre o programa Green-Campus e as áreas de aprendizaxe que están ligadas menos obviamente a cuestións ambientais, como poderían ser as artes e humanidades, e par ao que se dispón de exemplos no propio programa Eco-campus internacional e mesmo da UDC.

ETAPA 6. Información e comunicación

Constitúe un elemento esencial para un funcionamento adecuado do Programa, que exista unha comunicación das accións desenvolvidas, tanto a nivel interno como con ~~outras facultades ou~~ centros que participen no programa, así como co conxunto da comunidade educativa, fomentando o intercambio de experiencias e boas prácticas. A información e comunicación debe ter como principal obxectivo involucrar cada vez máis membros da comunidade nas actividades e obxectivos do programa.

Esta cooperación en Rede é extensible a nivel internacional, con outras universidades que participan xa en Green Campus de Irlanda, Portugal, Letonia ~~ou Islandia~~, Noruega..., ás que, previsiblemente, uniránse moi pronto outras procedentes do resto dos 52 países en que a FEE desenvolve Ecoescolas.

É interesante organizar actividades nos días de celebracións internacionais, tales como o Día de Medio Ambiente, nos que poden confluír varias universidades e conseguir un maior impacto mediático. A poboación local tamén debe estar informada destas actividades e débese fomentar a súa participación nelas.

Se existe un departamento de comunicación ~~n~~^a Universidade, este debe participar activamente e utilizar as canles dos que dispoña, para difundir as actividades e obxectivos do programa.

ETAPA 7: Declaración do compromiso ambiental

Débese redactar unha Declaración Ambiental, que recolla os compromisos ambientais adquiridos pola Universidade, campus ou centro participante. No caso de existir unha Política de Sustentabilidade ou un plan de xestión ambiental, a declaración reunirá, a modo de resumo, os elementos que se estean traballando dentro do Programa Green Campus. Este documento estará dispoñible na web e outras instancias da universidade, xunto co contacto do Comité Ambiental. Debe ser de fácil lectura e responder sinteticamente a idea de “Así é como facemos as cousas aquí”.

É conveniente remitir este documento ás empresas e provedores, que traballan coa universidade implicada no programa, así como a Ecoescolas de secundaria locais, cursos de posgrao, asociacións de antigos alumnos, etc.

ETAPA 7: Avaliación final

~~De forma complementaria e congruente coa avaliación continua desenvolvida, redactarase unha memoria síntese, que recolla o grao de cumprimento dos distintos obxectivos e accións propostas.~~

A continuación móstrase un exemplo concreto de organización do Comité Ambiental ao redor das diferentes tarefas derivadas da participación no programa Green Campus:

CADRO RESUMEN DOS MEMBROS E FUNCIÓNS DO COMITÉ AMBIENTAL

	PERSOAL DE SERVICIOS	ALUMNADO	PROFESORADO	COMUNICACIÓN
GRUPOS DESTINATARIOS	Departamento Económico, Administrativo, Técnicos ambientais e Persoal de mantemento	Asociacións de alumnos e voluntarios	Persoal docente e investigador	Comunicación e <i>Marketing</i>
PRINCIPAIS TAREFAS	Implementación medidas de aforro de auga e enerxía, Xestión de compra verde, relacións con provedores	Participación en actividades ambientais, representación da universidade	Investigación educativa, Ambientalización curricular	Edición de folletos, <i>pósters</i> , contidos para a web, relacións públicas, etc.
FUNCIÓN ESPECÍFICA NO COMITÉ AMBIENTAL	Presentar datos e propostas, asumir responsabilidades	Dinamizar eventos, participar nas actividades	Achegar coñecementos, asumir responsabilidades	Informar á comunidade universitaria sobre actividades, iniciativas e resultados
PASOS DA METODOLOXÍA NA QUE A SÚA PARTICIPACIÓN É ESENCIAL	ETAPA 2: Ecoauditoría ETAPA 3: Plan de Acción ETAPA 5: Asesoramento e avaliación continua ETAPA 4: Declaración do compromiso ambiental	ETAPA 2: Ecoauditoría ETAPA 3: Plan de Acción ETAPA 4: Declaración do compromiso ambiental ETAPA 6: Información e comunicación	ETAPA 2: Ecoauditoría ETAPA 4: Declaración do compromiso ambiental ETAPA 5: Asesoramento e avaliación continua	ETAPA 6. Información e comunicación

VI. CÓMO INTEGRARSE NO GREEN CAMPUS:

~~1. Grazas ao patrocinio da *European Recycling Platform* (ERP), activa en 14 países europeos, como Sistema Integrado de Xestión de Resíduos (SIG) de Aparellos Eléctricos e Electrónicos (RAEE) e Resíduos de Pilas e Acumuladores (RPA), a inscrición e participación en Green Campus para as universidades e/ou facultades españolas, concertadas con ADEAC, é gratuíta e sen contraprestacións por parte da Universidade.~~

~~Iso se xustifica como parte das accións de información e concienciación, que os SIG deben realizar coas Comunidades Autónomas respectivas e/ou de forma complementaria e voluntaria, con entidades sen ánimo de lucro, como no caso de ADEAC. Green Campus, esixe soamente o estrito cumprimento das obrigacións en materia de RAEE e RPA, con calquera operador autorizado. A aquelas universidades participantes en Green Campus, que voluntariamente o realicen con ERP, podemos ofrecerlles accións de información e concienciación optativas neste campo, así como a instalación de colectores específicos e a recollida, periódica e gratuíta “a domicilio” dos RAEE e RPA, xerados pola comunidade universitaria.~~

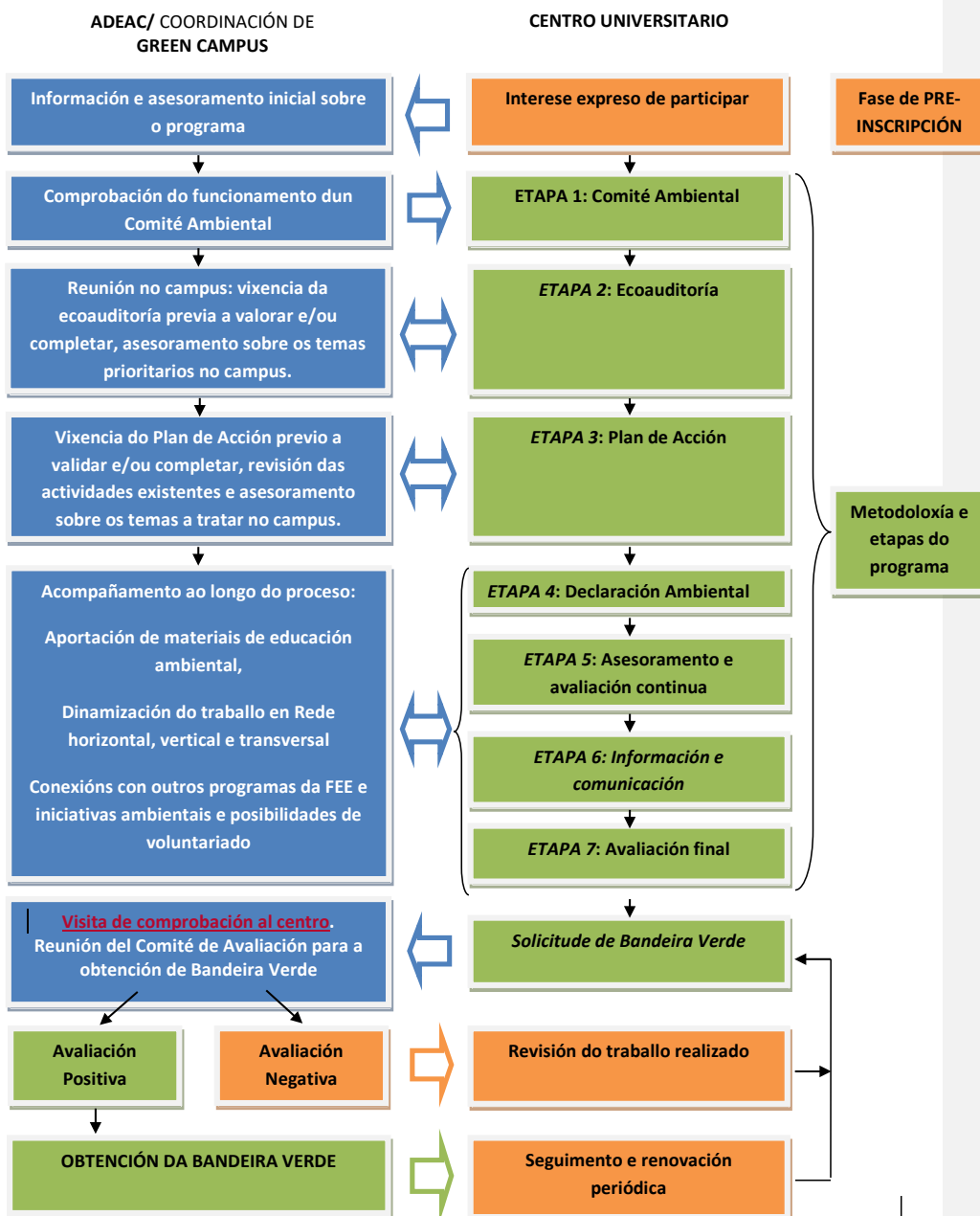
~~12. Previamente á aplicación da metodoloxía do programa, existe unha fase de preinscrición, na que algún membro da Universidade establece contacto con ADEAC e expresa o seu interese potencial, polo programa.~~

~~23. ADEAC facilitaralle os materiais necesarios e, se o interese persiste, reunirse con quen a Universidade designe para ampliar a dicir información e, no seu caso e posteriormente para formalizar a inscrición da Universidade ou de determinados centros ~~ou facultades~~, no programa Green Campus.~~

~~4. ADEAC, nesta etapa de lanzamento mantén aberta a posibilidade de inscrición dunha universidade ou un Campus completo, como no caso da Universidade de Pontevedra, o que constitúe o obxectivo final do Programa. No entanto, quixésemos prestar especial atención inicialmente, pola súa vinculación actual e potencial con Ecoescolas, a dous tipos de Facultades ou Centros: Escolas Universitarias de Maxisterio e Institutos de Educación Física, que, ademais da súa participación na Rede Global, beneficiense dun traballo en grupo máis estreito co apoio de ADEAC.~~

A continuación descríbese o proceso a seguir por un centro universitario para participar nas sucesivas etapas do programa Green Campus, así como o papel catalizador de ADEAC, como coordinadora do programa, ao longo do mesmo (Adaptado de ©Green-Campus Ireland):

PARTICIPACIÓN NO PROGRAMA GREEN CAMPUS

VII. CRONOGRAMA

A modo indicativo, o desenvolvemento das finalidades previstas esixiría, o inicio das seguintes actividades ~~ao longo do curso 2013/14.:~~

- a) Formalización do Convenio de colaboración entre a Universidade, ~~Facultade~~ ou Centro participante e ADEAC e inscrición no Programa Green Campus.
- b) Designación dos interlocutores e equipos de traballo por ambas as partes, calendarios e formas de comunicación.
- c) Delimitación precisa ~~da(s) facultade centro(s)~~ ou do conxunto do campus que participará no programa.
- d) Inventario de experiencias previas, xa sexan de carácter teórico ou práctico, detectadas e/ou analizadas das que partimos, (ecoauditorías ou plans de acción previos, boas prácticas, etc.) así como daquelas que sería necesario adicionalmente auditar, revisar e/ou incorporar á dinámica de traballo conxunta.
- e) Revisión e confirmación dos equipos de traballo, obxectivos, organigramas e cronogramas inicialmente propostos.
- f) Definición dos destinatarios, planificación e comezo das distintas tarefas de sensibilización, información, recrutamento (voluntario) e, no seu caso, de formación necesaria de forma previa á implantación do programa, que puidese incluír unha enquisa de hábitos ambientais da comunidade universitaria.
- g) Selección de temáticas prioritarias nas que pór o acento na metodoloxía basee de partida.
- h) Presentación da metodoloxía, fases e calendarios de aplicación, avaliación e revisión previstas.
- i) Aplicación progresiva das fases de:
 - ✓ Ecoauditorías e diagnóstico;
 - ✓ Asesoramento y procesos de mellora;
 - ~~✓ Verificación e certificación parciais e/ou globais;~~
 - ✓ Cooperación e traballo en Rede co resto do sistema educativo (vertical), outras universidades participantes en Green Campus (horizontal) e a comunidade social local (transversal);
 - ✓ Proxección e difusión da experiencia fora da propia Rede.
- j) Elaboración de recomendacións xerais e sectoriais.

- k) Revisión e mellora da metodoloxía empregada.
- a) **Avaliación da posibilidade de obtención da Bandeira Verde.**

VIII. CRITERIOS DE CONCESIÓN DO GALARDÓN

Os representantes do Comité Ambiental presentarán os seus resultados a un Comité de avaliación e, no seu caso, certificación, formado por expertos, ~~entre os que nos gustaría contar con representantes e/ou técnicos da CADEP,~~ que avalíe e avale os logros alcanzados polo campus ~~ou centro~~ universitario ~~ou facultade~~ para obter a Bandeira Verde. Devandito Comité de avaliación pode realizar recomendacións ao Comité Ambiental sobre as actividades que desenvolven e/ou suxestións complementarias, con independencia da concesión ou non da Bandeira Verde.

Os criterios fundamentais que se valorarán para a concesión da Bandeira Verde serán os seguintes:

- A participación efectiva da comunidade universitaria no programa por un período superior a 1,5 anos, máis aló do propio Comité Ambiental (loxicamente, iso dependerá en gran medida das experiencias previas, pero tratando de asegurar unha continuidade no traballo e na pertenza á Rede Green Campus, superior a un só curso académico);
- A participación e resposta nos procesos de comunicación, consulta, asesoramento mutuo, encontros virtuais ou presenciais programados por ADEAC e consensuados cos centros participantes. Todo iso co criterio de mínimos custos temporais, materiais ou de desprazamentos, así como de rápido envío, análise e redistribución dos datos ou experiencias recolleitos.
- A consecución de, polo menos, o 65% dos obxectivos fixados no seu Plan de Acción aprobado, que inclúan aqueles mínimos prefixados como básicos e obrigatorios;
- A estratexia activa de información e comunicación desenvolvida.
- A cooperación en Rede, vertical, horizontal e transversal, anteriormente descrita.

De forma complementaria e congruente coa avaliación continua desenvolvida, redactarase unha memoria síntese, que recolla o grao de cumprimento dos distintos obxectivos e accións propostas.

Se un centro non mantivo o contacto co operador durante dous anos académicos e os membros do Comité Eco Campus non asistiron a reunións anuais ou non proporcionaron informes anuais de progreso para ese período, o centro debe considerarse oficialmente fora do programa. O centro pode solicitar de novo o seu rexistro no programa en calquera momento, pero debe avanzar no programa durante 1,5 anos académicos desde a súa nova data de inscrición antes de que presentase á avaliación para a bandeira verde internacional.

IX. ÁREAS TEMÁTICAS

O centro participante debe priorizar polo menos tres das seguintes temáticas básicas coas que comezar a desenvolver o programa Green Campus, sen esquecer a necesidade de alcanzar uns mínimos nas distintas áreas e a interdependencia entre todos eles. Co paso dos anos, as temáticas iniciais deberán manterse e irse abordando progresivamente novas temáticas.

A continuación enuméranse o dez áreas temáticas básicas prioritarias, con algúns exemplos sinxelos, non por coñecidos menos prioritarios, nos que a comunidade universitaria podería participar, ampliables a outros ámbitos se as circunstancias locais aconséllano:

1. Optimización do consumo de auga e enerxía.

Existen interesantes estudos sobre a mellora da eficiencia enerxética en edificios universitarios, moitos deles elaborados ou promovidos polas Facultades e Escolas ~~de Enxeñaría e Arquitectura~~. Estes abarcan a localización, orientación, o deseño, a elección de materiais, os mecanismos de contabilización e análises de datos, etc.

Neste sentido, o Programa Green Campus pretende, inicialmente, priorizar o coñecer e reducir os consumos, a partir dun mellor uso dos recursos, vixiando aquelas instalacións, que maior consumo rexistran e facendo corresponsables partícipes aos usuarios destes servizos dos devanditos aforros.

2. Redución da xeración de residuos e mellora da recollida selectiva.

O alicerce da regra do tres erres, é a redución dos residuos, algo que alumnado, profesorado e persoal universitario pode levar a cabo, ~~non só mediante a súa recollida selectiva, senón~~ dando preferencia a aqueles produtos, que conteñan, un menor empaquetado e a aqueles que sexan reutilizables.

Igualmente, a partir da ecoauditoría, pódense localizar os puntos onde maior cantidade de residuos xéranse e situar os colectores de recollida selectiva máis apropiados para facilitar a súa separación. Así mesmo, é necesario organizar a recollida daqueles residuos que non se estén recollendo no momento da auditoría. É de especial interese recoller de forma selectiva a fracción orgánica para a elaboración de compost.

3. Correcto tratamento e xestión dos RAEE (residuos de aparellos eléctricos e electrónicos) e RPA (residuos de pilas e acumuladores).

Aínda que a habilitación dun espazo para a recollida de tales residuos e as condicións da súa correcta xestión corresponden aos organismos universitarios competentes, a comunidade universitaria pode contribuír a unha correcta identificación de tales residuos, ao fomento da información acerca da natureza, clases, perigo e correcto tratamento dos mesmos. Iso considera a universidade, non só como un punto de recollida onde poder depositar este tipo

de residuos, coa garantía de que se fará unha correcta xestión destes, senón tamén como un multiplicador da devandita información de face á sociedade.

Este aspecto resulta esencial para a UDCADEAC, non só polo menor coñecemento e importancia concedidos a esta problemática, severa e crecente, senón pola existencia dun convenio entre a UDCADEAC e a *European Recycling Platform* (ERP) para desenvolver gratuitamente esta ~~concienciación e~~ recollida a nivel ~~dose~~ centros universitarios da UDC, así como, a través de noso Programa Chave Verde, en establecementos hostaleiros, que aspiren a mellorar a súa sustentabilidade.

4. Contaminación atmosférica, acústica e lumínica.

Dentro da ecoauditoría, preténdese localizar os focos de contaminación e debater as posibles solucións no seo do comité ambiental. Desde este, pódense propor medidas estruturais, ou, simplemente, promover cambios de comportamento na comunidade universitaria, que melloren a calidade de vida nestes aspectos dentro dos espazos universitarios.

Débese prestar atención á existencia de tóxicos nos laboratorios e nas reprografías, de ~~face~~ a unha correcta xestión dos seus residuos e unha posible substitución dos mesmos por produtos menos contaminantes.

5. Mobilidade Sustentable.

Débese fomentar o uso do transporte público e/ou sustentable para acudir á universidade, e, no caso do transporte privado, aquelas iniciativas para compartilo entre varios usuarios e a utilización de vehículos menos contaminantes. Camiñar ou utilizar a bicicleta como medios de transportes, ademais de sustentables e saudables, require da existencia de itinerarios seguros e ben sinalizados, ao que pode colaborar o alumnado. Así mesmo, son necesarios espazos libres de coches e espazos vixiados para aparcadoiros de bicicletas.

6. Hábitos, rutinas e estilos de vida ~~Alimentación~~ ~~Saudables~~.

A promoción d~~unha~~ dieta ~~mediterránea~~ saudable e o consumo de alimentos locais, ecolóxicos e/ou de tempada, contribúen á mellora da saúde das persoas e os ecosistemas, nos que os servizos de restauración do campus deberían resultar exemplares.

Por outra banda, a promoción de hábitos saudables como a loita contra o tabaquismo, a promoción do deporte, o lecer saudable, o manexo do estrés e as relacións interpersoais ou a saúde mental, son posibles contribucións de Green Campus á mellora de calidade de vida da comunidade universitaria.

Pódense organizar diversas actividades de demostración e de comunicación, en relación con estas temáticas.

7. Biodiversidade.

Os centros ~~As facultades~~ e campus universitarios deben preservar a biodiversidade da súa contorna. Nalgúns casos, as instalacións universitarias atópanse próximas a espazos naturais

protexidos. Nestes casos e con maior motivo, é necesario detectar as especies presentes e as posibles ameazas, que a actividade humana pode supor para estas. A modo de exemplo, a utilización de pesticidas en zonas verdes pode acabar coa presenza de certos insectos, que alteren a cadea trófica ou a polinización do ecosistema local.

É importante promover a presenza e coñecemento de vexetación autóctona, adaptada ás condicións climáticas locais, que, á súa vez, require menor consumo de auga e favorece á fauna autóctona. Existen medidas simples para fomentar a biodiversidade tales como a plantación de determinadas especies que favorecen a determinados insectos ou a instalación de pequenos refuxios de fauna, como as caixas niño.

8. Compra verde, Comercio Xusto e Consumo Responsable.

A inclusión de criterios ecolóxicos e responsables na elección dos produtos e servizos contratados pola Universidade, resulta esencial para reducir os impactos ambientais derivados da súa actividade. O Comité Ambiental pode propor produtos que contén con etiqueta ecolóxica, que sexan de produción local e/ou de comercio xusto. Desta forma a Universidade servirá de exemplo para un Consumo Responsable, que a comunidade educativa poderá incorporar no seu día a día, favorecendo o hábito da adquisición deste tipo de produtos, extensible ao ámbito familiar e/ou profesional.

9. Participación, sensibilización e voluntariado ambiental.

Trátase de implicar ao maior número de persoas posibles nas melloras ambientais das instalacións e servizos universitarios. Para iso, as accións de sensibilización e de voluntariado ambiental, deben servir como instrumentos para fomentar unha maior participación. O voluntariado ambiental pode desenvolverse no ámbito topográfico da propia universidade, ou no termo municipal en que esta se atope, de forma que tamén sirva como acción de comunicación do programa.

A participación e o voluntariado poden estenderse a problemas sociais da contorna universitaria.

10. Cambio Climático

Na liña da declaración de emerxencia climática polo Consello de Goberno da UDC, o programa Green Campus debe asumir como un obxectivo prioritario o de concienciar a toda a comunidade universitaria sobre os efectos do cambio climático e sobre como se pode contribuír a previr e paliar eses efectos. ~~10. —Ambientalización curricular das distintas áreas de docencia e investigación.~~

~~Débese fomentar a redacción de traballos fin de carreira, máster, tesinas ou teses doutorais en relación coas anteriores temáticas, que, á súa vez, poidan achegar datos ou boas prácticas para o desenvolvemento de accións de mellora ambiental do propio e doutros campus ou facultades implicada.~~

~~Así mesmo, é importante que todas as áreas de docencia e investigación coñezan o programa e incorporen a sustentabilidade como elemento transversal nos seus temarios. Non debemos esquecer que a Universidade ten a función primordial de formar a futuros profesionais, que ocuparán postos de responsabilidade en administracións e empresas. Por iso é necesario concienciar ambientalmente ao alumnado, xa os participantes en posgraos, asociacións de antigos alumnos ou profesionais, relacionados coa universidade.~~

X. COMPROMISOS DE ADEAC COMO COORDINADORA DO PROGRAMA GREEN CAMPUS

ADEAC, como entidade coordinadora do programa, ofrece, ao longo do desenvolvemento do programa:

- **Un nome, un logo e unha “marca”,** coñecida e recoñecida, a nivel mundial.
- **Unha metodoloxía común de 7 etapas,** probada, revisada e consensuada a nivel internacional, ao longo de 250 anos en 540.000 Ecoescolas.
- **Conciencia de pertenza a un proxecto global,** desenvolvido nos 65 países da FEE, co apoio do Programa de Nacións Unidas para o Medio Ambiente.
- **Oportunidades de traballo en Rede** (vertical, horizontal e transversal) e de intercambios coa comunidade local, outras universidades en Green Campus e/ou Ecoescolas da Rede Internacional da FEE.
- **Materiais propios do programa:** cuestionario de análise da situación de partida, modelo de acta de constitución do Comité Ambiental, modelos e/ou exemplos de ecoauditoría e de plan de acción, etc.
- **Materiais pedagóxicos complementarios:** materiais de educación ambiental, reseñas de cursos e ciclos de conferencias, recompilación e difusión de Boas Prácticas, investigacións educativas, consellos para unha maior implicación do alumnado, etc.
- **Organización e/ou participación en reunións de** coordinación virtuais e, excepcionalmente, presenciais.
- **Asesoramento e acompañamento,** fundamentalmente virtual e, no seu caso, ?in situ?, durante todo o proceso de implantación e desenvolvemento do Programa.
- **Potenciais sinerxías con outros Programas da FEE,** distintos de Ecoescolas, tales como, Bandeira Azul/*Blue Flag* (praías, portos e embarcacións); Chave Verde/*Green Key* (hostalaría); Bosques na Escola/LEAF (da árbore ao papel reciclado); Novos reporteiros do medio ambiente/*Young Reporters for the Environment* (Foro, revista virtual e accións sobre o terrero).

Esta colaboración podería estar aberta no futuro, de común acordo entre as partes, a:

- Deseño e/ou desenvolvemento de actividades propias e/ou conxuntas de formación para voluntariado, alumnado e persoal universitario, en temas relacionados coa educación para a sustentabilidade.
- Difusión de convocatorias de financiamento de proxectos concretos relacionados co medio ambiente, que puidesen contribuír ao desenvolvemento das mencionadas actividades.
- Apoio á elaboración de tese, tesíña ou traballos en temáticas de interese mutuo e/ou prácticas relevantes para o desenvolvemento dos Programas da Universidade e/ou dos mencionados Programas de ADEAC.
- Apoio nas publicacións en revistas ou participacións en congresos, en relación co desenvolvemento do programa Green Campus.
- Organización de eventos puntuais de concienciación ou de formación.

XI. LECTURAS INICIAIS RECOMENDADAS

+ COMISIÓN TEMÁTICA DE EDUCACIÓN AMBIENTAL. (1999). *Libro Blanco de la Educación Ambiental en España*. Madrid. Ministerio de Medio Ambiente. On-line.

+COPERNICUS-GUIDELINES for sustainable development in the European Higher Education Area: How to incorporate the principles of sustainable development into the Bologna Process. (2005).

+ GRUPO DE EVALUACIÓN DE LA SOSTENIBILIDAD del CADEP. (2011). *Evaluación de las políticas universitarias de sostenibilidad como facilitadoras para el desarrollo sostenible de los campus de excelencia internacional*. On line.

+ NOVO, M. (2006). *El desarrollo sostenible su dimensión ambiental y educativa*. Madrid [etc.] Pearson Education.

+PERIS MORA, E. (2004). Gestión ambiental de la universidad. Valencia: Editorial Tetragrama.

XII. ALGUNHAS WEBS DE INTERESE

+ Green Campus programme. An Taisce.

www.greencampusireland.org

+ The Platform for Sustainability Performance in Education

www.sustainabilityperformance.org

+ Higher Education Sustainability Initiative for Rio+20 -

www.uncsd2012.org/index.php?page=view&nr=341&type=12&menu=35

+ People's Sustainability Treaty on Higher Education – List of Signatories -

insight.glos.ac.uk/sustainability/Education/Pages/People%27sSustainabilityTreatyonHigherEducation.aspx